

İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ DERSİ 10. HAFTA

1. Hegemonya - piyasalaşma kavramları ve iş sağlığı ve güvenliği ile ilişkisi
2. İş güvenliği uzmanlarının sorunları
3. Güvencesiz iş güvenliği uzmanları, piyasalaşan iş güvenliği

HEGEMONYA NE DEMEK?

Gramsci'ye göre **hegemonya**; politik olarak baskın sınıfın politik baskınlıkta daha aşağıda kalan sınıfı kendi moral, kültürel ve politik değerleri doğrultusunda ikna etmesidir.

Hegemonya baskı ve fiziki güce karşı rıza olarak da ifade edilebilir.

HEGEMONYA NE DEMEK?

Kolektif bir çıkar yaratma yoluyla tüm diğer sınıf ve grupların çıkarlarını hegemonik sınıfın çıkarlarına eklememek suretiyle egemen olmak.

Bu eklemleme eğitim, mimari ve medya gibi kültürel kurumlar ile gerçekleşmektedir.

HEGEMONYA NE DEMEK?

Bebeğin süt şişesi için ağlamaya başladığı, yani başını asıl yönelmesi gereken yer olan anneden, bakkaldan alınmış süte çevirmesi için eğitildiği an bağımlı tüketici olduğu andır.

İktisatçılar halka daha fazla iş imkânının ancak daha fazla enerjiyle mümkün olacağını garanti ediyor; eğitimciler halkı adaletin, asayişin ve üretkenliğin daha fazla eğitimle mümkün olacağına ikna ediyor; jinekologlar bebek yaşam kalitesinin ancak onlar tarafından yaptırılacak doğumlar yoluyla artacağını iddia ediyor. Bu nedenle, meta ile tatmin arasındaki ilişkiyi meşrulaştıran elitlerin dokunulmazlığı yok edilmedikçe, dünya ekonomilerinde neredeyse evrensel bir yaygınlığa ulaşan piyasa bağımlılığı etkili bir şekilde sorgulanamaz bile.

Ivan Illich, Şenlikli Toplum.

HEGEMONYA NASIL ORTAYA ÇIKAR?

Gramsci'nin iktidar analizinin çatı kavramını oluşturan hegemonya, fizikî güç ya da “zorlama” ile; entelektüel, moral ve kültürel ikna ya da “rıza”yı birleştiren sosyal ve politik bir kontrol tarzıdır.

Hegemonik bir düzenin karakteristiği olarak sınıflar, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkilere “zor”dan ziyade “rıza”nın hâkim oluşu gösterilmektedir.

Tartışma Sorusu:

- İş sağlığı ve güvenliği anlamında neyin hegemonya'sından bahsediyor olabiliriz?
- İş güvenliği alanının piyasalaşması neyin hegemonyasının bir sonucu olabilir?
- İş güvenliği alanında OSGB'lerin iyi olduğunu söyleyen kişiler «hegemonya» kavramı çerçevesinde nasıl değerlendirilmeli?

NEO – LIBERALİZMİN HEGEMONYASI

Fordist Keynesyen birikim rejiminin krizi ve Bretton Woods sisteminin 1970'li yılların başında yıkılmasıyla küresel kapitalist sistemde neo – liberalizm hakim paradigma haline gelmiştir. Neo – liberalizmin bu çok yönlü ve dinamik yapısı, emeğin piyasalaşma, metalaşma ve aşırı sömürülmesinin önündeki engellerin ortadan kalkmasına yol açmıştır.

NEO – LIBERALİZMİN HEGEMONYASI

Sermaye ve emek kesiminin temsilcileri, refah devleti rejimi etrafından bir toplumsal uzlaşma zemini yaratarak büyümenin sağladığı nimetleri bölüşmüşlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası 30 yıl yürürlükte kalan bu uzlaşma yavaş yavaş dağılmıştır. 1970'lerin sonundan itibaren sermaye hakim konuma gelmiş ve emeğin kazanımları ortadan kalkmaya başlamıştır.

Tartışma Sorusu:

- Kamu kurumlarının kamplarının, lojmanlarının kaldırılması, sosyal tesislerinin kapanması nasıl değerlendirilebilir?
- Emegın metalaşması ve sermayenin hakimiyeti çerçevesinde bu sürecin yanına neler eklenebilir?
- Türkiye'de böyle bir sürecin yaşandığı söylenebilir mi?

NEO – LIBERALİZMİN HEGEMONYASI

Neo – liberalizmin hegemonyası, ekonomik krizler sonrasında dahi daha çok neo – liberalizmin önerilmesi ile kendisini göstermektedir.

Tehebaud – Mony'e göre sermaye, «bütün gezegenin kaynaklarını özel mülkiyete geçirmek için» harekete geçmiş, «çalışanların sağlığının tehlikeye atılmasına karşı oluşturulmuş tüm kaleleri durmadan yıkmaya» yönelmiştir. Bu anlamda yıkılması gereken ilk kale emektir. Sendika, toplu sözleşme hakkının daraltılması ve taşeron bu anlamdaki hamlelerdir.

PİYASALAŞAN İŞ GÜVENLİĞİ

Türkiye’de sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik alanlarında adım adım uygulanan piyasalaştırma politikaları bireyleri birçok alanda kamusal güvenceden sıyrılmış bir anlayışlar yüzyüze getirmiştir.

Özellikle eğitim ve sağlık alanında yaşanan piyasalaşma vatandaşları özel sektörün insafına bırakmakta ve eğitim ve sağlık kamusal bir hizmet olma niteliğini kaybetmektedir. Sosyal güvenlik alanında da bireysel emeklilik gibi uygulamalar ile kamusal nitelik kaybolmaktadır.

Tartışma Sorusu:

- Eğitim ve sağlıkta piyasalaşmanın somut göstergeleri olarak neleri gösterebiliriz?
- Vatandaşların normal poliklinikler yerine acil servislerden sağlık hizmeti almaya çalışmaları ne anlama geliyor?
- Eğitimde devlet politikası olmazsa ortaya hangi sorunlar çıkabilir?
- Bireysel emeklilik sistemi neden sosyal güvenlikte piyasalaşma anlamına geliyor?
- Eğitim – sağlık – sosyal güvenlikden sonra sıra neye gelebilir?

**15 DAKİKA
ARA**

PİYASALAŞAN İŞ GÜVENLİĞİ

İş sağlığı ve güvenliğini sağlamakla yükümlü ancak kendi iş güvencesi olmayan ve her geçen gün çalışma koşulları ağırlaşan, denetimci vasfından uzak bir şekilde işveren otoritesine bağlı olarak istihdam edilen bir emek kesimi dikkat çekmeye başlamıştır. İnsan hayatının söz konusu olduğu iş sağlığı ve güvenliği alanında atılan adımlar, özellikle bu riskli alanın OSGB'ler aracılığıyla yürütülmesine imkan sağlanması, çok büyük risk teşkil etmektedir.

6331 sayılı İŞGK, OSGB kurulabilmesine imkan tanımış ancak OSGB'leri işveren yerine koymamıştır.

PİYASALAŞAN İŞ GÜVENLİĞİ

İş sağlığı ve güvenliğini sağlamakla yükümlü ancak kendi iş güvencesi olmayan ve her geçen gün çalışma koşulları ağırlaşan, denetimci vasfından uzak bir şekilde işveren otoritesine bağlı olarak istihdam edilen bir emek kesimi dikkat çekmeye başlamıştır. İnsan hayatının söz konusu olduğu iş sağlığı ve güvenliği alanında atılan adımlar, özellikle bu riskli alanın OSGB'ler aracılığıyla yürütülmesine imkan sağlanması, çok büyük risk teşkil etmektedir.

PİYASALAŞAN İŞ GÜVENLİĞİ

6331 sayılı İŞGK, OSGB kurulabilmesine imkan tanımış ancak OSGB'leri işveren yerine koymamıştır. İşverenlerin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini yaşama geçirmek için bir personel istihdam etmesi yerine bu hizmeti OSGB'lerden satın alabilmesi sağlanarak, işverenin iş sağlığı ve güvenliği alanında yapmakla yükümlü olduğu hizmetler piyasaya açılmıştır. Bu şekilde iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri serbest piyasa koşullarına terk edilmiştir.

İTO DİYOR Kİ...

İTO'nun raporuna göre OSGB'ler copy paste risk analizleri yapmakta, görmeden ve gitmeden risk analizi yapılmakta, işyerini görmeden acil durum eylem planları hazırlanmakta, iş sağlığı ve güvenliği kurulları toplanmış gibi gösterilmekte, 4 dakikada işe giriş muayeneleri yapılmakta, periyodik muayeneler yapılmış gibi gösterilmekte, iş kazaları saklanmakta, olmayan eğitimlerin kayıtları tutulmaktadır.

İzmir Tabib Odası 2014.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ İŞ GÜVENCESİZLİĞİ

30'dan az işçi çalıştıran işyerlerinde çalışan iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimleri için özel bir düzenleme ile iş güvencesi sağlanması gerekliliği, İş Kanunundaki iş güvencesi hükümlerinin 30 işçi çalıştırılması gerekliliğinin iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimleri için uygulanmaması ile aşılabilir. İş güvenliği uzmanının işyerinde işveren vekili olması halinde de bu güvencenin sağlanması gerekliliği için bir yöntem bulunması gerekmektedir.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ İŞ GÜVENCESİZLİĞİ

İş güvenliği uzmanlarının işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili alınması gereken tedbirleri işverene yazılı olarak bildirme yükümlülüğü var. Bildirilen hususlardan hayati tehlike arz edenlerin Bakanlığa bildirilmesi gerekiyor. İş güvencesi sağlanmayan iş güvenliği uzmanından bu bildirim yapmasını beklemek ve işverenin bu sorumluluğunun iş güvenliği uzmanından ummak sorunlu bir yaklaşımdır. İş güvencesi olmayan bir uzman bu bildirim yapmaz, yapamaz.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ İŞ GÜVENCESİZLİĞİ

OSGB'nin işveren ile sözleşme imzalaması ve bu sözleşme çerçevesinde belirlenen fiyata göre iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi hizmeti sunması söz konusudur.

Tartışma Sorusu: İşveren kendisine sorun çıkartan iş güvenliği uzmanını değiştirmek için OSGB'ye baskı kurar mı?

OSGB'nin bu baskıya direnmesi ve iş güvenliği uzmanını koruması mümkün mü?

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ İŞ GÜVENCESİZLİĞİ

«Çalışanın ölümü veya maluliyeti ile sonuçlanacak vücut bütünlüğünün bozulmasına neden olan iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde ihmali tespit edilen işyeri hekimi veya iş güvenliği uzmanının yetki belgesi askıya alınır»

Bu şekildeki düzenlemeler işverenin sorumluluk alanındaki konuların iş güvenliği uzmanları ve işyeri hekimlerine yönelmesine neden olmakta ve bu uzmanların denetimci gibi hizmet vermesi önünde engel oluşturmaktadır.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ İŞ GÜVENCESİZLİĞİ

Tartışma Sorusu:

- İş sağlığı ve güvenliği alanında dışsal denetim için sendikalar aktif görev üstlenebilir mi?
- Eksiklerin tespit edilip işçilere eksikleri anlatma hakkı sendikalara tanınabilir mi?
- Sendikaların yalnızca örgütlü oldukları işyerlerinde bu denetimi yapmaları ne kadar kapsayıcı olur?

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

İş güvenliği uzmanlarının OSGB'ler aracılığıyla istihdam edilmesi, OSGB'lerin özel istihdam bürosu mantığıyla istihdam sağlamaya çalışması ve düşük ücretli uzman bulmaya çalışması sonucunda, iş güvenliği sağlama temel amacından uzaklaşmış uygulama ortaya çıkmıştır.

OSGB'ler «en ucuz iş güvenliği uzmanını biz buluruz» diyerek iş güvenliği uzmanları ile iş görüşmelerindeki temel noktayı işaret etmektedir.

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

«İşyerlerine ulaşmanın kolay bir yolu OSGB'ler. Ama teklif edilen ücretler o kadar komik ki bu kadar sorumluluk altında olup, bu kadar riskli bir iş yapıp sonrasında bu ücreti almak çok trajik. OSGB'ler artık ucuz uzman pazarı oldu. Ben de birkaç OSGB ile iş görüşmesi yaptım birkaç yıl önce. Mecburen işyerlerinin ilanlarına bakıp iş görüşmelerine gidip bir işyeriyle anlaştım»

(A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı – 42 Yaşında – Kadın)

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

«Örneğin ben kimyacıyım. Kimyasal işi yapan bir işyerinde kendi alan bilgimi kullanacağım için daha iyi iş üretiyorum. Ama A sınıfı uzman tüm işletmelerde çalışma hakkına sahip ama tüm işletmelerin iş alanlarına ait bilgilere sahip değiliz. İşin nasıl ve hangi riskler altında yapıldığını bilmek risklerin tespitinde ve alınacak önlemleri belirlemede çok önemli. Bu yüzden tek bir işverenin yanında çalışmak OSGB'de çalışmaya göre daha iyi.»

(A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı – 32 Yaş – Erkek)

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

«İşverenin almadığı önlemleri Bakanlığa bildirmekle yükümlüyüm ama işveren beni ciddiye bile almıyor. Bu durumun benim sorumluluğumda olması ve ücretimi işverenden almam çok büyük bir çelişki. Bu durum devam ettiği sürece bu ülkede iş kazaları bitmez. Benim paramı aldığım bir adama yaptırım uygulamam nasıl beklenebilir?»

(B Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı – 36 Yaş – Erkek)

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

«Ayda 200 saatlik çalışma yapan bir uzmanın hangi güvenliği sağlamasından, hangi önlemleri aldırmasından bahsedilebilir ki. Bizim bile iş güvenliğimiz yok. Bazen iki işyeri arasında aç karnına 3 saat yol gidip oradaki işimi ıstık hızıyla yapıp başka bir işyerine yetişiyorum. Yaptığım işe bırakın başkası, ben bile inanmıyorum»

(C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı – 34 Yaş – Kadın)

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

Tartışma Sorusu:

- İş güvenliği uzmanlarının ücretlerinin işveren ve devletin katılım sağladığı bir fondan ödenmesi iş güvenliği uzmanlarının üzerindeki bağımsızlık sorununu ortadan kaldırır mı?
- Bu fona işveren para ödemek ister mi?
- İş güvenliği uzmanlarının statüsü nasıl planlanmalı?

İŞ GÜVENLİĞİ ALANININ PİYASALAŞMASI

1. İşverene ücret ilişkisiyle bağımlı olma durumu, işin güvenliğini sağlamakla yükümlü iş güvenliği uzmanlarının denetimci vasıflarını zedeleyen bir durumdur.
2. İş güvenliği uzmanını işvereni Bakanlığa şikayet etmek durumunda bırakan ancak bir yıllık ücreti tutarında tazminat öngören koruma yeterli değildir.
3. OSGB'ler için taban fiyat belirlenmesi gerekmektedir.